

JAROSLAV LOPOUR / 20. 6. 2016

Průlom

Před sedmdesáti lety, 4. června 1946 v pražských kinech Blaník, Metro a Máj, bylo na deset týdnů uvedeno filmové historické drama Průlom. Tento hornický snímek odehrávající se v šedesátých letech 19. století je v historii české kinematografie připomínán jako historicky první film, jehož celé natáčení proběhlo na čerstvě osvobozeném území Československa a po zestátnění kinematografie. Průlom je tedy považován za první film poválečné zestátněné filmové výroby, ač jeho literární příprava spadá ještě do protektorátních dob. V distribuci se udržel až do druhé poloviny osmdesátých let a na 8 569 představení ho viděl 1 802 672 diváků.

Lektoři filmové společnosti Nationalfilm projednávali koncem března 1944 na své schůzi námět Jana Morávka *Blázen z Lorety*. Námět byl doporučen k výrobě a dále rozpracován. V prosinci 1944 dramaturgická rada Nationalfilmu probírala další Morávkovu povídku *Statečný švec*, ke které měli dramaturgové vážné připomínky. Následně Jan Morávek a scenárista Karel Steklý napsali novou filmovou povídku. Během ledna 1945 byly námět pod názvem *Průlom* a libreto nazvané jako *Zlaté hnízdo* předány k dalšímu posuzování. Začátkem února se na půdě dramaturgické rady rozhodlo, aby tvůrci začali psát konečnou verzi scénáře. Ten byl radě předložen v březnu. Dramaturgický sbor Českomoravského filmového ústředí námět *Zlaté hnízdo* v únoru projednal, zaregistroval a doporučil jej zpracovat ve scénář, aby „mohl vzniknout na podkladě tohoto námětu opravdu dobrý lidový film.“ [1] Karel Steklý scénář dokončil začátkem dubna. Ovšem Pražské povstání a konec druhé světové války znemožnily privátní výrobní firmě další práci na tomto projektu.

Po osvobození byla celá dramaturgie Nationalfilmu, náměty a scénáře předány zestátněné výrobě. Ta Nationalfilmu uhradila i dosavadní náklady, které měl s tímto projektem. Původní scénář Nationalfilmu byl novou dramaturgií prověřen a výrazně přepracován. Po dohodě s Karlem Steklým provedli dějové i dialogové opravy a doplňky dramaturgové E. L. Berka a Ladislav Khás. Vzhledem k tomu, že literární příprava

snímku byla ve vysokém stádiu rozpracování, mohla státní výroba ihned přikročit k realizaci tohoto díla ve výrobní skupině Zdeňka Reimanna.

Dne 12. října 1945 se uskutečnil první stavěcí den a první ateliérový filmovací den se odehrál 12. listopadu 1945. Snímek byl realizován od 9. října do 7. prosince 1945 v halách I a II v Hostivaři a od 12. listopadu 1945 do 25. února 1946 v halách III a IV na Barrandově. Tímto snímkem debutoval jako režisér zkušený scenárista Karel Steklý. I Nationalfilm počítal se Steklého režii – své schopnosti musel osvědčit ještě za protektorátu krátkým snímkem *Prostáček* (1944). Ve státní kinematografii měl však nad Karlem Steklým umělecké vedení režisér Martin Frič. Výroba, která byla v těsně poválečných dobách protahována kvůli nedostatku stavebního materiálu, včetně sádry, pokračovala na jaře 1946 exteriéry. V průběhu března a dubna vznikly v Novém Kníně a v okolí Prahy, v Hlubočepích, v Prokopském údolí, v Podbabě a na Strahově. Ještě v březnu filmový štáb připravil stavby modelů ve Filmovém studijním ústavu a v Hydrotechnickém ústavu v Praze, které potřeboval nafilmovat pro důlní průlom. V květnu byl film v sestřihu, v hudební synchronizaci a byla naplánována premiéra. Nakonec si tento snímek odnesl ještě jedno prvenství: poprvé byl u nás proveden pokus s domalováním pozadí ateliérových scén, jako bylo například panorama městečka či náměstí s kostelem.

Zatímco název námětu se za protektorátu vyvinul od *Blázna z Lorety*, *Statečného ševce*, *Průlomu* a *Zlatého hnízda* až po *Zlaté město*, během celé poválečné výroby film oscilloval mezi názvy *Zlaté město* a *Průlom*, který byl snímku definitivně přiřknut. Plánovaný rozpočet 10 170 000 korun se podařilo snížit na částku 9 729 080 korun. Nakonec byl celý film natočen za 9 561 486, 70 korun.

Státní výroba filmů předložila snímek *Průlom* cenzuře na Ministerstvu informací 3. června 1946. Cenzurní sbor film týž den jednomyslně povolil k veřejnému promítání jako mládeži přístupný. Slavnostní premiéra prvního cele státem vyrobeného filmu proběhla pod záštitou Ústředního ředitelství Československých dolů dne 7. června 1946 ve 20 hodin v pražském kině Blaník.

Aprobační komise při Ministerstvu informací za předsednictví Jiřího Mařánka udělila během listopadu 1946 *Průlomu* – respektive kameramanovi Ferdinandu Pečenkovi – II. prémii za filmovou fotografii v hodnotě 20 000 korun. Roku 1946 Jan Morávek vydal u

pražského nakladatele E. V. Marka tento původně filmový příběh v podobě knižního románu *Blázen z Lorety*.

Následující rok se snímek podařilo prodat do Bulharska. U příležitosti 30. výročí znárodnění československé kinematografie jej Ústřední půjčovna filmů vrátila v obnovené premiéře 18. července 1975 do běžné tuzemské distribuce. [2] Dnes je třeba brát film *Průlom* již jen jako historické svědectví o snaze přerodit původní protektorátní soukromě podnikatelskou výrobu na ideologicky výchovnou a státem kontrolovanou tvorbu.

Průlom (ČSR 1945–1946), režie: Karel Steklý, scénář: Karel Steklý, Jan Morávek, kamera: Ferdinand Pečenka, hudba: Miloš Smatek, střih: Jan Kohout, hrají: Jindřich Plachta, Ella Nollová, Jan Pivec, Theodor Pištěk, Jiří Plachý, Gustav Hilmar, Marie Blažková, Jana Romanová, Jaroslav Marvan ad. 89 min.

Poznámky:

[1] Národní filmový archiv, fond Prag-film / A-B, karton 33, signatura VI/a, inventární číslo 431, Posudky filmových námětů a scénářů, folio 51.

[2] Zdroje k uvedeným údajům včetně reflexe dobového tisku viz Lopour, Jaroslav, *Filmy soukromých výroben v zestátněné kinematografii. Roztočené a nedokončené protektorátní projekty a jejich osudy po roce 1945*, Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 102–104, 122–130, 151–153, 156–157.